

Dr. BERÉTI László

VÁLASZTÁSOK ROMÁNIÁBAN 2008.

ELECTION IN RUMANIA AT 2008.

Romániában 2008 novemberében parlamenti választásokat tartottak. Megújult a törvényhozás mindkét háza, a képviselőház és a szenátus is. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) átlépve az 5%-os bekerülési küszöböt, újra a törvényhozás részese lett.

Rumanian elections were held in November 2008. Renewed both Houses of Parliament, Chamber of deputies and Senate. RMDSZ reached the five percent hurdle, so RMDSZ plays fundamental role in legislation again.

2008. november 30-án vasárnap országgyűlési választásokat tartottak Romániában, melynek nyomán megújult az ország törvényhozásának mindkét — képviselőház és szenátus — kamarája. A magyar közvélemény — különös tekintettel a politikai erőkre — mindig megkülönböztetett figyelemmel kíséri a romániai választások eredményeit, hiszen itt él a határon túli magyarság legnépesebb közössége. Érdeklődéssel tekintünk a romániai magyar kisebbség választási eredményeire, a törvényhozás két házában megalakuló magyar frakciókra, valamint az eredmények nyomán a lehetséges kormányalakításban való részvételre.

A romániai magyarok érdekképviselője, kvázi pártja — a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) — immáron két évtizede szerves része az ország politikai életének, több alkalommal a kormányzó koalíció tagja. Az RMDSZ úgy indult a választási küzdelembe, hogy 2004–2008 között a kormányban magyar miniszterek, államtitkárok, az államigazgatás sok pozíciójában magyar szakemberek dolgoztak.

A választásokat új szabályrendszer alapján tartották meg. 2008 márciusában új választási törvény lépett életbe Romániában. A szavazás egyfordulós rendszerben történt. A korábbi alapvetően arányos választási szisztémát egy vegyes rendszerrel váltották fel. Ebben az arányosságot igyekeztek ötvözni a jobb elszámoltathatósággal és a közvetlen választó-képviselő kapcsolattal. Az igazán lényeges változás abban ragadható meg, hogy a romániai szavazók az addigi pártlisták helyett most már közvetlenül az egyéni jelöltekre adhatták voksukat. A törvény értelmében az ország területét a megyei közigazgatás alapján 40+1 (a főváros) választói kerületre tagolták, amelyek a lakosságszám szerint további egyéni választókerületekre osztódnak. A választókerületek között a lakosság arányának megfelelően osztódnak a mandátumok is. Így minden megyében legalább négy képviselőházi és két szenátori kerületet alakítottak ki. A körzetek felállításakor a legutóbbi népszámlálás adatait vették figyelembe. Tehát 70 000 választó küldhet képviselőt a képviselőházba, míg 160 000 szavazó delegálhat szenátort a második kamarába.

Újdonság továbbá az is, hogy mostantól a külföldön élő és tevékenykedő román állampolgárok is képviselőhez jutottak. Megalakítottak egy Románián kívüli választókerületet, ahonnan négy képviselőt és két szenátort lehet megválasztani.

Megmaradt a parlamenti bejutást jelentő 5%-os küszöb, de ezt árnyalták. Az alternatíva szerint elegendő hat képviselői és három szenátusi választókerület egyidejű megszerzése is a parlamenti bejutáshoz. A jól teljesítő pártok és a népszerű egyéni jelöltek juthatnak így parlamenti képviselőhez.

A parlamenti matematikához tartozik további 18 képviselői hely, amely sajátos normák alapján a romániai nemzeti-etnikai kisebbségeknek van fenntartva.

Független jelöltek is indulhatnak a megmérettetésen, ha a körzet szavazásra jogosult lakossága 4%-ának támogatását elnyerték, ami képviselőjelölt esetében legalább 2000, szenátorjelölnél pedig 4000 szavazatot jelent.

A számszerű adatok igen érdekes képet festenek a mai Romániáról. A Konzervatív Párt (PSD) és a Szociáldemokrata Párt (PC) szövetsége a szavazatok 33,09%-ával megnyerte a választást. Mögöttük szorosan a másodikak a Basescu államfőhöz lojális liberális demokraták (PD-L) 32,36%-os eredménnyel. A két nagy párttól lényegesen leszakadva az elmúlt kormány miniszterelnökének — Tariceanu — pártja a Nemzeti Liberális Párt (PNL) végzett 18,57%-os szavazati aránnyal. A parlament alsóházába jutott rajtuk kívül még a romániai magyarság pártja, az RMDSZ 6,17%-kal. A nacionalista Nagy-Románia Párt 3,15%-os eredménnyel elbúcsúzott a törvényhozástól. A szenátusi helyekért folytatott küzdelemben ugyancsak a pártszövetség (PSD-PC) diadalmaskodott 34,16%-ot elérve. A liberális demokraták 33,17%-al, a PNL 18,74%-al és az RMDSZ 6,39%-al követik őket. Ezen eredmények alapján kerül kiosztásra a képviselőház 315 és a szenátus 137 képviselői helye.

Pártok	Képviselőház	Szenátus
PD-L	115	51
PSD-PC	114	49
PNL	65	28
RMDSZ	22	9
Nemzeti kisp.	18	

A választási küzdelem — szokás szerint — meglehetősen hevesen zajlott, a küzdelemben beszállt pártok sokszor irreális „ígéret halmazzal” igyekeztek megnyerni a választókat. A liberális demokraták óriási infrastrukturális fejlesztéseket ígértek, az államfő demokrata pártja nagyarányú fizetésemeléseket és adócsökkentést helyezett kilátásba. Ezek az ígéretek addig mentek, hogy az ellenzéki többségű képviselőház olyan törvényt fogadott el novemberben, miszerint 50%-kal felemelik a pedagógusok fizetését. Természetesen erre Romániának nincs is pénze. A miniszterelnök menesztette az oktatási minisztert és felfüggesztette a törvény végrehajtását. A tanárok pedig sztrájkot kezdeményeztek. Mindezt tetézte az, hogy a demokraták ezt a fizetésemelést az egészségügyi szférára is ki akarták terjeszteni. A szociáldemokraták sem akartak kimaradni ebből, ezért nagymértékű adócsökkentéseket helyeztek kilátásba.

Az igazi nagy vesztes Cornéliu Vadim Tudor és a Nagy-Románia Párt. A három százaléknál alig jobb eredmény kevésnek bizonyult a parlamentbe kerüléshez. A korábban jelentős választói tömegekre támaszkodott szervezet erőtlensége szembetűnő, vezetőjének karizmája jelentősen erodálódott. Ne felejtjük el, a legutóbbi elnökválasztás alkalmával Tudor sokakat megdöbentve a választások harmadik legjobb eredményét szerezte meg 12,57%-kal. Pártjának még jobb eredményt valószínűsítettek a szakértők, ezt 14–16%-ra taksálták. A 2004. november 28-án megtartott országgyűlési választások eredménye¹ szerint a Nagy-Románia párt a képviselőházban 12,92%-ot, a szenátusban 13,63%-ot, ezek nyomán 48 és 21 képviselői helyet szerzett. A négy évvel későbbi eredmények ezekhez képest elenyészőek.

A 2004. november 28-i választások eredménye:²

Pártok	Képviselőház	Szenátus
PSD	132	57
PDL	112	49
NRP	48	21

¹ Beréti László: Választások Romániában 2005-ben, =Társadalom és Honvédelem. -2006. 2-3. szám

² Népszabadság, 2004. december 2.

Pártok	Képviselőház	Szenátus
RMDSZ	22	10
Nemzeti kisp.	18	

A választási eredmények összehasonlítása során egyből kitűnik, hogy a romániai politikai tér nagyfokú változékonyságot mutat. Változnak a politikai élet szervezetei és változnak a releváns szereplők is.

2004-ben a szociáldemokrata párt a Román Humanista Párttal együtt pártszövetségben indult a választók kegyeiért. A Humanista Párt nem számottevő politikai erő 2008–2009 fordulóján. Mircea Geoana, a szociáldemokrata párt vezetője — volt külügyminiszter — akkor került reflektorfénybe, amikor a pártelnöki székért vívott küzdelemben legyőzte az addig legyőzhetetlen hitben álló Iliescut. Az ő vezetésével győztek a szociáldemokraták az előző megmérettetésen. A pártelnök a választások másnapján a pártvezetőség informális ülésén bejelentette³, mandátumot kapott, hogy a többi parlamenti párttal egyeztessen a kormánykoalícióról. Arról nem tett említést, egyáltalán megkereste-e valamelyik párt egyeztetési szándékkal, de előrevetítette, hogy a végleges adatok birtokában kitartható tárgyalások várhatók minden fél részéről. Kiemelte, a kormányalakítás nekik jár, egy majdani kormányban való részvétel feltétele, hogy ők adják a miniszterelnököt.

A Demokrata-Liberális párt sajátos képződmény. 1992-ben Petre Román elnökletével vált ki a jelenlegi PSD jogelődjé. Egy évvel később Demokrata Pártra változtatta a nevét (PD), Románt pedig 2000-ben a jelenlegi államfő, Traian Basescu (volt bukaresti főpolgármester) váltotta a pártvezéri székben. A PD a Nemzeti Liberális Párttal (PNL) választási szövetségben került hatalomra 2004-ben. A demokraták azonban konfliktusokba keveredtek liberális szövetségeseikkel, ezért kiváltak a kormányból. Őket követte a liberális pártból kiszakadtak csoportja, amely a demokratákhoz csatlakozott, megalakítva a Demokrata-Liberális Pártot (PD-L).

Az erdélyi Krónika szerint⁴ elképzelhető egy nagykoalíció a PD-L és a Szociáldemokrata és Konzervatív Párt alkotta szövetség között, ekkor 70%-os parlamenti többség kormányozhatná Romániát az elkövetkező ciklusban. Ha mégsem jönne létre ez a nagyszabású összefogás, a két további variáció közül egyik lehet a befutó. Ezek szerint vagy a PD-L kéri fel koalíciós partnernek Calin Popescu Tariceanu liberális pártját, vagy a PSD teszi ugyanezt, erősítve ezzel a mérleg nyelvéné váló PNL tárgyalási helyzetét. Ekkor azonban egy stabil kormányzati többség érdekében szükség lesz az RMDSZ bevonására is.

Végző esetben kialakítható egy PD-L és RMDSZ alkotta kisebbségi kormány is. A két párt 197 mandátummal rendelkezik az összesen 471 tagot számláló képviselőházban és szenátusban, miközben 236-ra lenne szüksége. Ez esetben bevonhatnák a nemzeti kisebbségeket reprezentáló 18 képviselőt, de 21 mandátumot még mindig más pártoktól kellene elcsábítani.

A PD-L egy mandátummal előzi meg a PSD-t. Emil Boc a párt elnöke bizakodik a kormányalakításban, amihez a PNL-t kell megnyernie koalíciós partnernek. Boc egyik nyilatkozata szerint lemond pártelnöki tisztéről, ha pártja nem kerül be a kormányba.

Costi Rogozanu politikai kommentátor szerint ez volt az első alkalom, hogy az emberek nem valami ellen szavaztak, hanem valami mellett. Választottak, és nem megtagadtak valakit vagy valamit. Remélhetőleg az új koalíció kötelezve érzi majd magát, hogy befejezze a semmibe vezető politikai leszámolásokat és építkezni kezd.

Cristian Parvulescu politikai elemző szerint a szoros választási eredmény nagy mozgásteret ad Basescu elnöknek a kormányfő kijelölésére, aki nem titkolta, hogy nem kívánja felkérni a PSD-t kormányzásra. Úgy véli, a liberális demokraták a nemzeti liberálisokkal és adott esetben az RMDSZ-szel kötnének koalíciót. A politikai elemző szerint nincs biztosíték arra, hogy a hamarosan megalakuló parlament négy évig hatalmon fog maradni, és sok múlik azon, hogy a román politikai elit képes lesz-e racionális válaszokat adni a világgazdasági kihívásokra. Ebben a helyzetben Parvulescu szerint az RMDSZ „a központi játékos szerepét fogja betölteni”.

³ www.hirszerzo.hu 89194. 2008.12. 02.

⁴ www.hirszerzo.hu 89527. 2009. 01. 06.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetségnek jó eredményt sikerült elérnie a parlamenti választáson. A Szövetség ismét bekerült a törvényhozás mindkét házába, az új választójogi törvény hatásai gyakorlatilag nem érintették. Megcáfolta azokat a kishitű hangokat, amelyek bizony el-elhangzottak a választási küzdelemben.

Az RMDSZ parlamenti eredményei a legutóbbi évtizedben:⁵

	2000	2004	2008
Képviselőház	27	22	22
Szenátus	12	10	9

Markó Béla az RMDSZ elnöke bukaresti sajtótájékoztatóján⁶ rámutatott, az elmúlt négy év munkáját mutatja az elért eredmény, melynek során sikerült ugyanazt az eredményt elérni, mint négy éve. Ez annak tulajdonítható, hogy a Szövetség nagy gondot fordított arra, hogy minden körzetben olyan embereket jelöljön, akik helyt tudnak állni a parlamentben. „Az egyik fontos és pozitív eredmény, hogy megújul a két frakció. A képviselőházban a kolégák fele — 22-ből 11 — új, a szenátusban pedig nagyobb arányú a változás: a kilenc szenátorból öten szereztek először mandátumot. Természetesen őket is ismerjük, ők is az RMDSZ-ben politizáltak, többen fiatalok. A képviselőházba bekerült két nő is, így elmondhatjuk, hogy megtört a jég, és ők is, meg a többi kolléga is felkészült a négyéves mandátumra.”

Az RMDSZ az elmúlt ciklusokban rendre tagja volt a kormánykoalícióknak, nem mindig kellemes, sőt sokszor kényelmetlen, ám a romániai magyarság számára többnyire gyümölcsöző szerepben: a mérleg nyelvét játszotta.

A véget ért parlamenti ciklusban az erdélyi magyarok pártjának 12 szenátora és 22 képviselője ült a Tisztelet Házban. Két minisztert, számos államtitkárt adott a lényegében kisebbségben kormányzó, de mégis sikeresnek mondható koalícióba. Maga az elnök, Markó Béla 2008. júliusi lemondásáig az európai uniós integrációért is felelős miniszterelnök-helyettesi posztot töltötte be. Többek között az ő személyes munkája és érdeme is Románia 2007-es csatlakozása az Európai Unióhoz. A Szövetség programjának legfontosabb helyén a szociális problémák megoldása állt. E mellett kiemelt figyelmet szenteltek az ország infrastrukturális fejlesztésének. Mindezt összehangolva a közösségek identitását meghatározó kérdések felkarolásával. Ehhez sorolva a saját nemzeti identitáshoz kapcsolódó gondokat, így például az anyanyelvi oktatás, az anyanyelv használat megoldatlan kérdéseit. Nagy hangsúlyt fektettek a választási küzdelemben a decentralizáció kérdéseire, azaz annak fontosságára, hogy az egyes közösségeket érintő döntéseket a lehető legközelebb kell vinni az illető közösségekhez.

Mindenképpen meg kell említenünk, hogy a szavazás napja majdnem egybeesett Románia nemzeti ünnepével, december 1-jével. Ekkor ünneplik Románia egyesülését Erdéllyel. Nagy visszhangot váltott ki a Szövetség elnökének a kampányzáró rendezvényen elhangzott beszéde, amelyben erről az eseményről is szólt: „Ne kérje tőlünk senki, hogy örömmel fogadjuk ezt az ünnepet, bár tiszteletben tartjuk [...] ha nem lett volna Trianon, ha nem lett volna a hosszú hetvenesztendős pusztulás, nem kellett volna arra ébrednünk, hogy csupán 1,5 millióan vagyunk.” Felhívta a figyelmet arra, hogy a romániai magyarság túlnyomó többsége az RMDSZ-t támogatja, országszerte pozitív a Szövetség tevékenységének a megítélése. „Jó esélyünk van arra, hogy az elkövetkező négy évre erősítsük jelenlegi parlamenti képviseletünket, elsődleges célunk azonban jelenlegi mandátumaink számának megőrzése. [...] Az RMDSZ senkivel sem tárgyal kormányalakításról, de ha a kormányprogramban helyet kapnak célkitűzéseink — többek között az infrastruktúra fejlesztése, a decentralizáció, az identitással kapcsolatos kérdések — akkor a Szövetség kész kormányra lépni, természetesen olyan koalícióban, amelynek nem tagjai az ultra-nacionalisták.”⁷

⁵ Ref. 1 –

⁶ www.erdon.ro/hirek/valasztasok2008 2009.01.06.

⁷ <http://szeged.hu/2008/11/holnap-szavaz-romania/2009.01.06>.

A választás eredményei azt mutatják, hogy a romániai magyarság szervezete töretlen támogatással rendelkezik a magyarság körében. Mindamellett, hogy viták és megosztó törekvések is jelen vannak a politikai porondon, az erdélyi magyarság továbbra is kiáll a közösség politikai egysége mellett. A 2000. évi választások óta gyakorlatilag egyetlen mandátumszerző képességgel rendelkezik, időről-időre képes és kész eredményesen megszólítani a magyar kisebbség tömegeit és kellően képviselni őket a román politikai életben. Új, fiatal jelöltek csatasorba állításával tudja frissíteni frakciói összetételét.

A magyarok szervezete nem lett a kormányzó koalíció része. A köztársasági elnök, Traian Basescu Emil Boc-ot — a PD-L elnökét — kérte fel kormányalakításra, így a magyar képviselők ellenzékbe szorultak. 2008. december 22-én Boc — kolozsvári polgármester — vezetésével meg is alakult a román kormány a PD-L és a szociáldemokraták részvételével, mintegy „nagykoalíciót” alkotva. Így a képviselőházban 229, a szenátusban 100 fős kényelmes többségre támaszkodhat a végrehajtó hatalom. A kérdés most már csak az, hogy a koalíciós partnerek együttműködése mennyire lesz eredményes és távlatos, kitart-e a ciklus végéig?

Február 14-én tartotta ülését az RMDSZ SZKT (Szövetségi Képviselők Tanácsa, szokás a romániai magyarság parlamentjének is nevezni a formációt). Több kérdés is napirendre került. Szót váltottak az ország társadalmi-gazdasági helyzetéről, az RMDSZ új, ellenzéki szerepéről és jövőbeli céljairól is. Közben erdélyi látogatáson járt Basescu elnök, és kategorikusan kizárta a területi autonómia lehetőségét. Ezzel kapcsolatban is nyilatkozott Markó Béla elnök. „A területi autonómia kérdésében tudtuk, hogy a román politikusoknak más a véleménye, de olyan megfogalmazással, hogy soha nem lesz területi autonómia, nem tudunk egyetérteni. Mi úgy gondoljuk, hogy a területi autonómia lehetséges, és területi autonómia lesz is.”⁸ Azokat a vádak pedig, hogy éppen az RMDSZ állna a székelyföldi etnikai tisztogatások háttérben egyértelműen visszautasította. Ezt a romániai magyarság ellen irányuló politikai támadásnak vélte. Igyekeznek mindent elkövetni, hogy a székelyföldi megyék állami intézményeiben tiszteletben tartsák az etnikai arányokat. „A tisztségek fontosak, de csupán eszközt jelentenek a magyar közösség érdekeinek érvényesítésében, csupán elemei az egyenjogúság megteremtésének.” — vélte az elnök.

Az SZKT ülésen kompromisszum született az Európai Parlamenti választásokon történő indulás ügyében. Az RMDSZ és a másik erdélyi magyar szerveződés, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT) közös listán indul. Ez azt jelenti, hogy a Szövetség történetében 1992 óta jelenlévő „méréskeltek”–„radikálisok” törésvonal egyelőre elcsendesedik, és a két szervezet a közös listával szeretne minél nagyobb brüsszeli részvételre szert tenni. Mind a két szervezet egyetért a szubszidiaritás elvével, vagyis azzal, hogy a döntések alapvetően ott szülessenek meg, ahol legközelebb található az azokat érintő közösségek. A szubszidiaritásnak megfelelő decentralizáció nem ajándék a kisebbségek számára, hanem mindennek az alapja. A decentralizáció a kisebbségi jogok kiteljesedését is jelenti Európában. A kisebbségek önkormányzatai nem csak számukra jelentenek előnyöket, hanem a többségi nemzetnek is, segítik a többségi etnikum felzárkózását-prosperálását is a fejlettebb régiókhöz. Arról már nem is beszélve, hogy az EU jelentős forrásokkal támogatja a decentralizáció megvalósítását a tagállamaiban.

Végül a SZKT szervezeti kérdésekben is döntött: az RMDSZ IX. kongresszusát április 25-én tartják később eldöntendő helyszínen, melyen tisztújítást nem tartanak. A kongresszuson 509 küldött vehet részt sajátos választási rendszer döntése révén.

Kulcsszavak: választás, választási eredmények, kormánykoalíció, RMDSZ

Keywords: election, election results, coalition government, RMDSZ

FELHASZNÁLT IRODALOM

BERÉTI László: *Választások Romániában 2005-ben.* =Társadalom és Honvédelem, 2006. 2-3. szám

Népszabadság, 2004. december 2.

⁸ <http://www.erdely.ma/kozeletunk.48252/2009.02.16>.

<http://szeged.hu/2008/11/holnap-szavaz-romania/2009.01.06>.

<http://www.erdely.ma/kozeletunk.48252/2009.02.16>.

www.hirszerzo.hu 89194. 2008.12. 02.

www.hirszerzo.hu 89527. 2009. 01. 06.

www.erdon.ro/hirek/valasztasok2008 2009.01.06.